

Tampereen kaupunki

ESTEETTÖMYYSOHJELMA
2009-2016

Tampereen kaupungin esteettömyysohjelma 2009-2016
Hyväksytty kaupunginhallituksessa 23.11.2009

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	
TOIMENPIDELINJAUKSET PÄHKINÄNKUORESSA	5
1. ESTEETTÖMYYSOHJELMAN TARKOITUS JA TAVOITTEET	7
1.1. Työryhmän kokoonpano ja tehtävät	7
1.2. Esteettömyysohjelman tarkoitus ja tavoitteet	7
2. VISIO JA PÄÄMÄÄRÄT	9
3. ESTEETTÖMYYS KÄSITTEENÄ	9
3.1. Esteettömyys käsitteenä	9
3.2. Esteettömyyttä koskevat määräykset, ohjeet ja sopimukset	12
4. ESTEETTÖMYYDEN EDISTÄMISTYÖ TAMPEREELLA	14
4.1. Esteettömyyden edistäminen Tampereella	14
4.2. Esteettömyyden nykytilan arviointia	15
5. TOIMENPIDEOHJELMA	
5.1. Katu- ja viheralueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon esteettömyys	18
5.2. Joukko- ja palveluliikenteen sekä kuljetuspalvelujen esteettömyys	20
5.3. Kaupungin hallinnoimien tilojen esteettömyys ja palvelujen saavutettavuus	21
5.4. Asuinrakennusten esteettömyys	21
5.5. Esteettömyys kaavoituksessa	22
5.6. Esteettömyys rakennusvalvonnassa	22
5.7. Liikehuoneistojen ja toimipaikkojen esteettömyyden edistäminen	24
5.8. Sähköisen viestinnän saavutettavuus	24
5.9. Tieto- ja viestintäteknologisten ratkaisujen esteettömyys ja käytettävyys	25
5.10. Sähköinen palautejärjestelmä esteiden ilmoittamiseksi	26
5.11. Esteettömät palvelut Tampereella –sivusto	27
6. ESTEETTÖMYYDEN EDISTÄMISEN VÄLINEET	27
7. OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI	29
LÄHTEET	30

TIIVISTELMÄ

Tampereen kaupungin esteettömyysohjelma

Tampereen kaupunki 2009

Työryhmä: Risto Laaksonen, pj.; Tarja Sipponen; Kari Lähteenmäki; Jukka Kyrölä; Jukka Hagman; Esa Perttula; Markku Runtti; Lotta Kallonen; Mika Periviita; Jukka Kaukola, siht.

Tampereen kaupungin esteettömyysohjelma perustuu kaupunginvaltuuston hyväksymään kaupunkistrategiaan, joka sisältää tavoitteen esteettömyysohjelman valmistumisesta valtuustokauden 2005-2008 aikana. Tavoitteen perusteella Tampereen kaupungin vammaisneuvosto teki syyskuussa 2005 kaupunginhallitukselle esityksen työryhmän perustamisesta valmistelemaan esteettömyysohjelmaa. Kaupungin johtoryhmä nimitti 30.1.2006 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia esiselvitys Tampereen kaupungin esteettömyysohjelman laatimista varten. Esiselvitys valmistui marraskuussa 2006. Pormestari Timo P. Nieminen nimitti 18.04.2008 työryhmän, jonka tarkoituksena oli laatia esteettömyysohjelma Tampereelle.

Esteettömyys nähdään työryhmän esityksessä laaja-alaisesti kaikkien kaupunkilaisten liikkumista, osallistumista ja toimintaa mahdollistavana ja sujuvoittavana kaupungin tapana toimia. Esteettömyysohjelmassa esitetyt toimenpiteet ulottuvat aina vuoteen 2016, jolloin laaditun vision mukaisesti Tampereen kaupunki tarjoaa asukkailleen esteettömän asuin, elin- ja toimimisympäristön. Esteetön Tampere mahdollistaa asukkaidensa ja vieraidensa sujuvan liikkumisen, toimimisen ja osallistumisen. Esteettömyys edistää yhdenvertaisuutta sekä fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta.

Ohjelmassa esitettävät toimenpidelinjaukset liittyvät fyysisen esteettömyyden edistämisen (esim. kadut, julkiset alueet, asunnot ja kiinteistöt) ohella palvelujen saavutettavuuden edistämiseen sekä esteettömyysnäkökulman sisällyttämiseen kaupunkiorganisaation eri asiakirjoihin ja suunnitteluohjeisiin. Edelleen ohjelmassa esitetään sähköisen viestinnän saavutettavuuden edistämistä sekä tieto- ja viestintäteknologisten ratkaisujen kehittämistä eri tavoin toimimisesteisten henkilöiden osallistumisen tukemiseksi. Ohjelman toteuttamiseksi syvennetään yhteistyötä mm. kaupungin neuvostojen, vammais- ja vanhusjärjestöjen sekä yksityisen liike-elämän ja kaupungin eri sidosryhmien kanssa.

Esteettömyyden edistämisen rahoitus kytketään pääosin lautakuntien talousarvioihin. Kehittämiskohteet käsitellään erikseen ao. lautakunnissa normaalin päätöksentekomenettelyn mukaisesti.

Avainsanat: esteettömyys, palvelujen saavutettavuus

TOIMENPIDE-ESITYKSET PÄHKINÄNKUORESSA

Julkisten katu- ja viheralueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon esteettömyys

- Kaupungin palvelualueiden (6) esteettömyyssuunnitelmissa kartoitetaan jalankulku- ja kevyen liikenteen väylien esteettömyys, määritetään erikoistasoa vaativat kohteet sekä laaditaan toimenpide-esitykset;
- Keskusta-alueen esteettömyyskartoituksen toimenpideohjelman toteuttamista jatketaan.
- Julkisten alueiden suunnitteluohjeisto ja tyyppiirustukset tarkistetaan esteettömyysnäkökulmasta;
- Viheraluesuunnitelmaan (VAS) liitetään esteettömyyden näkökulma;
- Kaupungin käyttö-, hoito-, huolto- ja kunnossapitotehtävien ohjeet tarkistetaan esteettömyyden näkökulmasta päivittämällä niihin ylläpidon esteettömyysohjeet.

Joukko- ja palvelubussiliikenteen sekä kuljetuspalvelujen esteettömyys

- Kaikille avointa joukkoliikennettä kehitetään entistä paremmin soveltuvaksi eri tavoin toimimisesteisille ihmisille;
- Kehitetään joukkoliikenteen turvallisuutta parantamalla ramppien toimivuutta ja pyörätuolien kiinnitysratkaisuja;
- Kehitetään asiointi- ja palvelubussiliikenteen sekä yksilöllisten kuljetuspalvelujen esteettömyyttä arvioimalla nykyinen tilanne ja laatimalla sen pohjalta toimenpide-esitykset.

Kaupungin hallinnoimien tilojen esteettömyys ja palvelujen saavutettavuus

- Kaupungin palvelualueiden esteettömyyssuunnitelmissa kartoitetaan kaupungin hallinnoimien kiinteistöjen esteettömyys ja toimivuus, määritetään esteettömyyden erikoistasoa vaativat kohteet sekä laaditaan toimenpide-esitykset;
- Ydinprosessien laatiessa uusia tiloja ja tilojen korjaustarpeita koskevat esitykset yhteistoiminnassa tilakeskuksen kanssa, niissä huomioidaan esteettömyyden ja saavutettavuuden vaatimukset;
- Kaupungin eri toimipisteissä olevat asiakastyöasemat arvioidaan esteettömyyden ja käytettävyyden näkökulmasta.

Asuinrakennusten esteettömyys

- Käynnistetään yhteistyöhanke hissien rakentamisen edistämiseksi hissittömiin asuin kerrostaloihin;
- Käynnistetään yhteistyöhanke, jonka tarkoituksena on luoda toimintamalli ikääntyvien kaupunkilaisten kotona asumisen tukemiseksi kotien esteettömyyttä, toimivuutta ja turvallisuutta parantamalla. (Ikäkastehankekonsortion osahanke).

Esteettömyys kaavoituksessa ja rakennusvalvonnassa

- Kaavoituksesta vastaaville suunnittelijoille sekä valvontaviranomaisille järjestetään koulutusta, jossa syvennetään heidän valmiuksiaan huomioida tehtävissään eri tavoin toimimisesteisten ihmisten näkökulmia sekä laaditaan ohjeistus esteettömyysnäkökulman syventämiseksi kaavoituksessa.

Yksityisten liikehuoneistojen ja toimipaikkojen esteettömyys

- Käynnistetään yhteistyöhankkeita yksityisen sektorin ja muiden tahojen kanssa liikehuoneistojen ja toimipaikkojen esteettömyyden edistämiseksi.

Sähköisen viestinnän saavutettavuus

Kaupungin tieto- ja viestintäteknologian esteettömyys ja käytettävyys

- Verkkoperusteista viestintää kehitetään siten, että sen käytettävyys, saavutettavuus ja ymmärrettävyys palvelee hyvin kaikkia käyttäjäryhmiä.
- Selvitetään ja kehitetään eri tavoin toimimisesteisten ja iäkkäiden henkilöiden mahdollisuuksia hyödyntää kaupungin tieto- ja viestintäteknologiaan perustuvia palveluja.

Edistetään palautteen antamista esteellisistä kohteista

- Esteettömyys sisällytetään yhdeksi aihevalikoksi seudullisesti kehitettävää sähköistä asiakaspalautejärjestelmää.

1. ESTEETTÖMYYSOHJELMAN TARKOITUS JA LÄHTÖKOHDAT

1.1. Työryhmän kokoonpano ja tehtävät

Pormestari nimesi esteettömyysohjelman valmistelevan työryhmän 18.4.2008. Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin tilaajapäällikkö Risto Laaksonen ja jäseniksi suunnitteluinsinööri Jukka Kyrölä, lupa-arkkitehti Esa Perttunen, joukkoliikennepäällikkö Mika Periviita, kaupunginarkkitehti Jukka Hagman, sosiaalityöntekijä Tarja Sipponen, vammaisneuvoston jäsen Kari Lähteenmäki, vammais- ja terveysjärjestöjen neuvottelukunnan (VATENK) edustaja Markku Runtti sekä strategiasuunnittelija Lotta Kallonen. Työryhmän sihteerinä toimi vammais- ja esteettömyysasiamies Jukka Kaukola. Työryhmän tiedottajaksi nimettiin tiedotussuunnittelija Anna-Leea Hyry.

Työryhmän nimeämisen taustalla on Tampereen kaupunkistrategia, jossa yhtenä tavoitteena on kirjattu esteettömyysohjelman laatiminen. Työryhmän tehtävänä oli määrittellä esteettömyysohjelman tavoitteet sekä ne periaatteet ja ohjeet, joihin perustuen kaupunkiympäristöä kehitetään esteettömäksi. Tämän lisäksi tehtävänä oli luoda kriteerit kohteille, joissa toteutetaan esteettömyyden erityistasoa sekä laatia esitys esteettömyyssuunnitelmien ja -kartoitusten toteutusperiaatteista, ohjelmassa esitettävien toimenpiteiden aikataulusta, vastuutahoista ja rahoitusperiaatteista sekä ohjelman koordinoinnista, seurannasta ja koulutuksesta.

Työryhmä järjesti työskentelynsä aikana Valma-kyselyn esteettömyyden edistämisestä 25.8.-7.9.2008. Kyselyyn saatiin 32 mielipidettä, joissa esitettiin lähes 90 toimenpidettä esteettömyyden edistämiseksi. Työryhmä järjesti myös yleisötilaisuuden esteettömyyden edistämisestä 20.10.2008. Tilaisuuteen osallistui 24 henkilöä. Työryhmän alustavia linjauksia on esitelty useaan otteeseen vammaisneuvostossa ja eri tilaisuuksissa (esim. vammaisneuvoston 20-vuotisjuhlat 12.6.2008, vammaisneuvoston järjestötapaaminen 1.12.2009, vammais- ja esteettömyysasiamiehen yhdistystapaamiset). Työryhmä on ottanut huomioon valmistelussaan myös vammais- ja esteettömyysasiamiehen saaman palautteen esteettömyydestä sekä ohjelmaluonnoksen lausuntokierrokselta saaman palautteen.

Esitys Tampereen kaupungin esteettömyysohjelmaksi luovutetaan pormestarille. Tämän jälkeen ohjelma viedään hyväksyttäväksi kaupunginhallitukseen ja tiedoksi valtuustoon sekä lautakuntiin. Kehittämiskohteet käsitellään erikseen ao. lautakunnissa normaalin päätöksentekomenettelyn mukaisesti.

1.2. Esteettömyysohjelman tarkoitus ja tavoitteet

Esteettömyydellä tarkoitetaan yhdenvertaisuutta osallistua yhteiskunnan toimintaan itsenäisesti ja omana itsenään. Esteettömyys on sekä fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen, kulttuurisen että taloudellisen ympäristön toteutumista siten, että jokainen meistä voi toimintakyvystään riippumatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa (Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitusopas 2009,7).

Esteettömät ja toimivat ratkaisut helpottavat kaikkien ihmisten liikkumista ja toimimista. Liikkuminen ja toimiminen, asuminen ja asioiminen, työnteko ja vapaa-ajanvietto sujuvat vaivattomasti kaikilta esteettömässä ympäristössä. Esteettömissä tiloissa ja ulkoympäristöissä pystyy toimimaan niin huoltajat lastenvaunuineen, rollaattoria ja pyörätuolia käyttävät, matkustajat matkalaukuineen, samoin kuin huonokuuloinen kuin näkövammaisenkin henkilö. On arvioitu, että kaikki ihmiset ovat elinajastaan keskimäärin 40% eri tavoin liikkumis- ja toimimisesteisiä, joten jossain elämän vaiheessa meistä jokainen joutuu tekemisiin ympäristön esteettömyyden kanssa (Kohti esteetöntä liikkumista, 6) .

Myös väestön nopea ikääntyminen lisää esteettömän ympäristön ja helposti saavutettavien palvelujen tarvetta. Tampereen väestön määrä kasvaa ennusteen mukaan vuoteen 2030 mennessä 235 000:een. Heistä yli 65-vuotiaita on lähes 50 000. Yhä useamman vanhuksen kotona selviytymisen mahdollistaminen edellyttää toimivien asuntojen ohella kodin seinien ulkopuolelle ulottuvia itsenäistä selviytymistä tukevia elinympäristön ja arkipalveluiden kehittämistoimenpiteitä.

Vaikka esteettömyys luo liikkumisen ja toimimisen sujuvuutta kaikille ihmisille, on muistettava, että osalle meistä esteettömyys on toimivan arjen kannalta välttämätöntä. Suomessa arvioidaan olevan liikkumis- ja toimimisesteisiä noin 10 % väestöstä. Esteetön toimimisympäristö tukee etenkin heidän yhdenvertaisia osallistumisen ja toimimisen mahdollisuuksia.

Esteettömyysohjelma antaa suuntaviivat kaupungin eri hallintokunnissa ja niiden yhteistyönä tehtävälle esteettömyyden edistämistyölle.

Esteettömyysohjelman tavoitteena on

vaikuttaa siihen, että esteettömyys ymmärretään koko kaupunkia ja sen moninaisia asukkaita koskevana merkittävänä liikkumista, toimimista ja osallistumista mahdollistavana ja sujuvoittavana kaupungin tapana toimia;

edistää ja ohjata käytännön esteettömyystyötä ohjelmassa esitettyjen tavoitteiden ja toimenpidelinjausten toteuttamiseksi;

ohjata vammais- ja esteettömyysasiamiestä sekä ohjelman seurantaryhmää heidän koordinoidessaan esteettömyystyötä;

auttaa eri hallintokunnissa tehtävää esteettömyystyötä luomalla kokonaisuuden eri hallintokuntien omille esteettömyyteen liittyville toimenpideohjelmille ja hallintokuntien kesken käytävälle vuorovaikutukselle;

edistää tavoitteellista yhteistyötä kaupungin ja kaupungissa toimivien eri järjestöjen ja kaupungin eri sidosryhmien kanssa esteettömyystyössä;

edistää sitä, että Tampereen kaupunkia voidaan luonnehtia esteettömäksi vuonna 2016.

2. VISIO JA PÄÄMÄÄRÄT 2016

Tampereen kaupunki tarjoaa asukkailleen esteettömän elin- ja toimimisympäristön. Esteettömyys mahdollistaa asukkaiden ja kaupungissa vierailevien sujuvan liikkumisen, toimimisen ja osallistumisen kaupungissa, mikä edistää yhdenvertaisuutta sekä fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta.

Tampereella esteettömyys merkitsee vuonna 2016:

- hyvin suunniteltua, esteetöntä, turvallista, terveellistä ja saavutettavissa olevaa ympäristöä;
- tasa-arvoisia, kaikille käyttäjille soveltuvia liikkumisen, osallistumisen ja toimimisen mahdollisuuksia;
- katkeamattomia kulkureittejä, rakennusten, pysäkkien ja julkisten alueiden hyvää saavutettavuutta ja käytettävyyttä;
- kaikille avointa esteetöntä joukkoliikennettä, esteetöntä ja turvallista kalustoa ja pysäkkejä sekä koulutettua ja palveluhenkistä kuljetushenkilökuntaa;
- hyvin järjestettyä palvelubussiliikennettä sekä toimivia yksilöllisiä kuljetuspalveluja;
- toimivia, turvallisia ja esteettömiä asuntoja;
- kiinteistöjä ja rakennuksia, jotka ovat helppokulkuisia, rakennukseen sisälle ja sieltä ulos päästäviä, käytettäviä, toimivia ja kaikille käyttäjille soveltuvia;
- yksityisten ja julkisten palvelujen hyvää saavutettavuutta;
- kaupungin sähköisen viestinnän käytettävyyttä ja saavutettavuutta;
- tieto- ja viestintäteknologian parempaa hyödynnettävyyttä eri tavoin toimimisesteisten osallistumisen tukena;
- tietoa esteettömistä palveluista;
- toimivaa ja reaaliaikaista palautejärjestelmää.

Esteettömyyden edistämisen lähtökohtana on vuorovaikutus kaupunkilaisten kanssa. Ympäristön suunnittelussa otetaan huomioon kaupunkilaisten moninaisuus ja heidän erilaiset tarpeensa. Tavoitteena on toimimisympäristö, joka ei erottele ihmisiä toimintakyvyn perusteella. Kun ympäristö ja palvelut huomioivat eri tavoin toimimisesteiset ihmiset, parannetaan kaikkien kaupungissa asuvien ja siellä vierailevien sujuvaa asiointia ja toimimista kaupungissa.

Visio luo esteettömyyden edistämiseksi suunnan, johon seuraavien kahden valtuustokauden aikana pyritään.

3. ESTEETTÖMYYS KÄSITTEENÄ

3.1. Esteettömyys käsitteenä

Esteettömyys tarkoittaa ympäristön suunnittelua ja rakentamista sekä palveluiden tuottamista siten, että jokainen yksilö iästä, sukupuolesta, terveydentilasta ja sosiaalisesta, psyykkisestä tai fyysisestä toimintakyvystä riippumatta voi toimia ympäristössä ja käyttää palveluja. Esteetön toimintaympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimimiskykynsä perusteella.

Kaupunkilaisten ikääntyminen lisää esteettömyyden merkitystä tulevaisuudessa entisestään. Esteetön ympäristö on välttämätöntä etenkin eri tavoin toimimisesteisille ja ikääntyville kaupunkilaisille itsenäisen ja yhdenvertaisen osallistumisen näkökulmasta, mutta esteettömyys luo sujuvuutta ja helppoutta kaikille kaupunkilaisille.

Esteettömyyttä ei tulekaan nähdä pelkästään erityisratkaisuna, vaan kaikkien kaupunkilaisten liikkumista, osallistumista ja toimintaa helpottavana kaupungin tapana toimia. Esteetön rakennettu ympäristö ja palvelujen hyvä saavutettavuus parantavat jokaisen elämänlaatua ja luovat erityisesti eri tavoin toimimisesteisille ja ikääntyneille kaupunkilaisille edellytyksiä elää itsenäisesti ja omatoimisesti. Hyvä esimerkki kaikille soveltuvasta ratkaisusta on Tampereen uusi rautatieaseman tunneli liukuportaineen ja hisseineen. Se luo sujuvuutta niin lastenvaunujen tai matkatavaroiden kanssa kulkeville matkustajille kuin myös erilaisten apuvälineiden käyttäjille, joille hissi on mahdollistanut itsenäisen liikkumisen laitureilla.

Esteettömyys ei ole pelkästään liikkumiseen liittyvä asia. Mahdollisimman monelle soveltuvia ympäristöjä saadaan aikaan ottamalla suunnittelussa huomioon liikkumisen ohella näkemiseen, kuulemiseen, kommunikaatioon ja aistimiseen liittyvät näkökulmat. Kun samanaikaisesti otetaan huomioon eri ryhmien tarpeet ei luoda uusia esteitä joillekin toisille henkilöille. Esim. suojatien reunakivettömyys on hyvä ratkaisu pyörätuolia tai rollaattoria käyttävälle henkilölle tai pyöräilijälle, mutta se ei sovellu näkövammaiselle henkilölle, koska reunakivi toimii hänelle johdattavana elementtinä. Niinpä toimivalla suojatiellä tulisikin olla sekä reunakivellinen osuus että reunakivetön osuus suojatien toisessa reunassa.

Esteettömyyden rinnalla käytetään yleisesti saavutettavuus -termiä. Saavutettavuus koostuu useista osa-alueista, rakennetun ympäristön esteettömyydestä, saavutettavuudesta eri aistien avulla, tiedon ja viestinnän saavutettavuudesta, taloudellisesta saavutettavuudesta sekä sosiaalisesta ja kulttuurisesta saavutettavuudesta. Ollakseen saavutettavaa kohteen, palvelun tai tarjonnan on oltava myös mahdollisimman esteetöntä eli erilaisten ihmisten käyttöön soveltuvaa. Saavutettavuus perustuu ihmisten yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen. Ketään ei saa asettaa muita huonompaan asemaan syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai muun henkilön ominaisuuteen liittyvän syyn takia.

Ihmisillä on hyvin erilaisia tarpeita liikkueessaan ja toimiessaan rakennetussa ympäristössä. Kun ympäristö ei vastaa kaikkiin näihin tarpeisiin syntyy ihmisten toimimiselle esteitä. Taulukossa 1 on esteitä luokiteltu erityisesti liikkumisen ja kommunikaation näkökulmasta.

Taulukko 1. Kansalaisten toimimiseen liittyviä esteitä

Tasoterot ovat vaikein liikkumisesteiden ongelma. Sitä voidaan helpottaa järjestämällä sekä sisä- että ulkotiloissa tasaisia, portaattomia ja kynnyksettömiä kulkuyhteyksiä sekä rakentamalla hissejä ja loivia luiskia.

Tilantarve koskettaa erityisesti pyörätuolin ja rollaattorin käyttäjiä sekä lastenvaunujen kanssa liikkujia. Kulkuväylät, luiskat, oviaukot, hissit ja wc-tilat voidaan mitoittaa riittävän väljiksi. Tilantarve koskettaa myös erityisen pitkiä henkilöitä.

Etäisyys korostuu kantamusten kanssa tai muutoin hitaasti liikuttaessa. Kulkuyhteyksien ollessa pitkiä levähtämismahdollisuudet tukevat itsenäistä liikkumista.

Orientoitumisen helppous koskettaa eniten näkövammaisia henkilöitä. Orientoitumista helpottavat selkeiden kulkuväylien suunnittelu ja rakennusten helposti hahmotettava pohjaratkaisu, oikein valitut materiaalit ja värit sekä selkeät opasteet ja äänimerkit.

Tasapainon säilyttäminen korostuu portaissa ja luiskissa. Kulkuväylien luistamattomat pintamateriaalit, liukkauden torjunta sekä käsijohteet ja tukitangot helpottavat tasapainon säilyttämistä.

Ulottuminen koskee niin lapsia, lyhyitä henkilöitä kuin pyörätuolin käyttäjiäkin. Esimerkiksi sopivalle korkeudelle sijoitetut käyttöpainikkeet ja automaattit, erikorkuiset vaatenaulakot sekä seisoma- että istumakorkeudelle mitoitettut palvelutiskit helpottavat niiden itsenäistä käyttämistä.

Voimattomuus ilmenee tyypillisesti raskaita ovia avattaessa. Se liittyy usein ikään tai sairauteen. Ovien avattavuutta voidaan helpottaa käyttämällä automaattiovia, kevyttöimisia heloituksia ja ovenaukaisulaitteita.

Monimutkaisuus liittyy ennen muuta erilaisten laitteiden ja automaattien käyttöön tai informaation sisältöön. Erityisesti se vaikeuttaa näkövammaisten henkilöiden toimintaa. Tuotteiden hyvä käytettävyyden ja ergonomian sekä niitä täydentävä opastus ja henkilökohtainen neuvonta palvelevat myös laitteiden käyttöön tottumattomia.

Turvallisuus liittyy mm. portaisiin, kulkuteillä oleviin esteisiin, työmaakaivantoihin, ja suojateiden johdattavuuteen. Tilat ja kulkuväylien huolellinen suunnittelu, riittävä valaistus ja mahdollisten vaarapaikkojen merkitseminen estävät onnettomuuksia.

Kommunikaatio liittyy kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kieleen. Yleisin kuulemiseen liittyvä ongelma on induktiosilmukan tai muun äänentoistojärjestelmän puuttuminen esimerkiksi auditoriosta ja asiakaspalvelutiloista. Ympäristön selkeyteen ja informaation ymmärtämiseen puolestaan vaikuttaa selkeiden symbolien käyttäminen opasteissa tekstin ohella. Tämä auttaa erityisesti kehitysvammaisia henkilöitä sekä vieraskielisiä ihmisiä.

Allergiaa aiheuttavat tekijät ja hengitysilman epäpuhtaudet voivat rajoittaa tai hankaloittaa allergiasta tai hengityselinten sairauksista kärsivien ihmisten liikkumista. Yleisimpiä ongelmia ovat eläinallergeenit, hajusteet, tupakka ja allergisoivat kasvit sekä keväinen katupöly jalankulkuympäristössä.

Yhdenvertaisuusongelma syntyy, kun ympäristö tai palvelu asettaa käyttäjänsä eriarvoiseen asemaan. Ratkaisut ovat paitsi rakenteisiin ja suunnitteluun, myös asenteisiin ja palvelukulttuuriin liittyviä.

Lähde:

Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus- Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliiton julkaisu O.38., 2009, ISBN 978-952-5548-23-5.

3.2. Esteettömyyttä koskevat määräykset, ohjeet ja sopimukset

Esteettömän ympäristön vaatimukset perustuvat maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 2000) ja –asetuksen (MRA 2000) yleisissä tavoitteissa mainittuun sosiaalisesti kestäväns kehityksen ajatukseen ja liikkumisen tasa-arvoon. Niillä tarkoitetaan kaikille väestöryhmille iästä, sukupuolesta, liikuntakyvystä, taloudellisesta asemasta, asuinpaikasta yms. riippumatonta mahdollisuutta liikkua ja turvattua peruspalvelujen saavutettavuutta.

Maankäyttö- ja rakennuslain 1 §:ssä mainittu sosiaalisen kestäväns kehityksen näkökulma liittyy ihmisen perustarpeiden tyydyttämiseen ja hyvinvoinnin tasapuoliseen jakautumiseen sekä sosiaaliseen toimivuuteen. Lain yhteydessä korostuvat erityisesti eri väestöryhmien tarpeiden huomioon ottaminen kaavoituksessa ja rakentamisessa.

Lain 5 §:n mainitsemat alueiden käytön suunnittelun tavoitteet perustuvat vuorovaikutteisen suunnittelun edistämiseen ja riittävään vaikutusten arviointiin:

- turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomiseen,
- liikenteen tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen sekä erityisesti joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiin.

Asetuksen 53 §:ssä todetaan liikkumisesteettömästä rakentamisesta mm.: ”Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.”

Lain 167 § 2 momentissa todetaan: ”Kunnan määräämä viranomainen valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitettut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina.”

Ympäristöministeriö on antanut määräyksiä ja ohjeita julkisyhteisöjen hallinto- ja palvelurakennusten, liike- ja palvelutilojen sekä asuntojen ja piha-alueiden esteettömyydestä. Määräykset on sisällytetty Ympäristöministeriön Asunto- ja rakennusosaston ohjeistoihin sekä Suomen rakentamismääräyskokoelmaan:

F1, Esteetön rakennus, Määräykset ja ohjeet 2005

F2, Rakennuksen käyttöturvallisuus, Määräykset ja ohjeet 2001

G1, Asuntosuunnittelu, Määräykset 2005

Lainsäädännön vaatimukset kohdistuvat pääosin liikkumisesteettömyyteen. Esteetöntä rakennusta koskevissa määräyksissä (F1, kohta 3.3.1.) huomioidaan myös kuulovammaiset henkilöt: ”Katsomoiden, auditorioiden, juhla-, kokous- ja ravintolasalien, opetussalien ja luokkien sekä vastaavien kokoontumistilojen on sovelluttava myös liikkumis- ja toimimisesteisten käyttöön. Näihin tiloihin asennetussa äänentoistojärjestelmässä tulee olla myös tele/induktiosilmukka tai muu äänensiirtojärjestelmä.” (Esteetön rakennus ja ympäristö 2007)

Rakentamismääräyskokoelmassa on velvoittavia määräyksiä sekä ohjeita ja suosituksia. Nykyiset määräykset koskevat uudisrakentamista sekä sellaista peruskorjaamista, johon tarvitaan rakennuslupa tai rakennuksen tai sen osan käyttötarkoituksen muutoksia. Määräykset ja ohjeet antavat minimivaatimukset esteettömyyden toteutumiselle. Useilla vammaisjärjestöillä on ohjeita siitä, miten eri tavoin toimimisesta henkilöt huomioidaan esteettömyyssuunnittelussa. Esim. Kuuloliitto on laatinut oppaan kuulovammaisten henkilöiden huomioonottamiseksi tilojen ja toimintojen suunnittelussa. Invalidiliitolla ja Näkövammaisten keskusliitolla on paljon tieto-taitoa esteettömyyden edistämisestä, näillä liitoilla on myös omat esteettömyysasiamiehet.

Tietoa esteettömyydestä tarjoaa mainittujen liittojen ohella mm. Helsinki kaikille – projekti, Valtion virastoista ja laitoksista Museovirastossa saavutettavuus on yksi painopistealueista. Valtion taidemuseon Kulttuurikaikille -palvelu tarjoaa tietoa, esimerkkejä ja vinkkejä kulttuurikohteiden saavutettavuuden kehittämiseen. Liikenne- ja viestintäministeriö on laatinut esteettömyysstrategian ”Kohti esteetöntä liikkumista” vuonna 2003. Tampereen kaupunki on osallistunut viiden muun kaupungin kanssa ns. SuRaKu-projektiin, jonka tuloksena syntyivät esteettömän ympäristön suunnitteluohjekortit ja esteettömyyskriteerit. Helsingissä, Espoossa, Tampereella, Turussa, Vaasassa, Laitilassa ja Lappeenrannassa esteettömyystietoa saa kunnallisilta esteettömyysasiamiehiltä. Useimpien kuntien vammaisneuvostoista löytyy kokemusasiantuntijoita esteettömyyden arvioimiseen.

Suomi on hyväksynyt YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista 30.3.2007. Yleissopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet, sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Sopimuksen mukaan koko väestölle tarkoitettujen palvelujen ja järjestelyjen tulee olla vammaisten henkilöiden saatavilla yhdenvertaisesti muiden kanssa. Suomen perustuslain 6 §:n mukaan ”Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.” Esteettömän suunnittelun ja rakentamisen edistäminen liittyy mainitun yleissopimuksen sekä Suomen perustuslain mukaisten perusoikeuksien toteuttamiseen, syrjimättömyyteen ja yhdenvertaisuuteen.

4. ESTEETTÖMYYDEN EDISTÄMISTYÖ TAMPEREELLA

4.1. Esteettömyyden edistäminen Tampereella

Tampereen kaupunki on tehnyt esteettömyyskartoituksia ja –suunnitelmia jo 1980 –luvulta alkaen sekä osallistunut useisiin esteettömyyttä edistäviin valtakunnallisiin hankkeisiin.

Yhdyskuntapalvelut (1.1.2007 alkaen Kaupunkiympäristön kehittäminen) on laatinut vuodesta 2002 lähtien useita selvityksiä lähinnä katutilan esteettömyydestä. Vuonna 2004 yhdyskuntapalvelut laati Tampereen keskustan esteettömyyskartoituksen ja vuotta myöhemmin keskusta-alueen esteettömyyssuunnitelman. Suunnitelmassa on tarkasteltu keskusta-alueen jalankulkuympäristön esteettömyyden merkitystä ja puutteita. Ohjelmassa esitetyt toimenpiteet on toteutettu muiden töiden ohella ja kesästä 2008 alkaen omana ohjelmanaan.

Yhdyskuntapalvelut on lisäksi osallistunut mm. valtakunnalliseen SuRaKu-projektiin, jossa kartoitettiin kaikki ulko- ja sisätilojen esteettömyydestä annetut määräykset ja ohjeet. Projektin seurauksena alkoi vuonna 2003 Helsinki kaikille -projektiin liittyvä SuRaKu –hanke, jossa laadittiin ohjeisto esteettömien julkisten katu-, viher- ja piha-alueiden suunnitteluun, rakentamiseen ja kunnossapitoon. Tämä ohjeisto on otettu vuoden 2008 alusta käyttöön Helsingin ja Espoon kaupunkien tyyppi- ja ohjeistuksissa.

Liikenne- ja viestintäministeriön Elsa-hankkeessa Tampereen kaupunki toteutti TKL 25, Vuoreksen Elsa sekä Kuntoelsa -hankkeet. TKL 25 hankkeessa selvitettiin Tampereen kaupungin sisäisen linja-autoliikenteen esteettömyyden nykytilaa ja kehittämismahdollisuuksia. Vuoreksen Elsasssa tarkasteltiin esteettömien reittien suunnittelua ja toteuttamista uusilla asuinalueilla. Kuntoelsassa laadittiin ohjeisto kunnossapidon tasosta.

Tampereen kaupungin vammaisneuvoston esteettömyystyöryhmä (aiemmin yhdyskuntatyön ryhmä) on antanut lukuisia lausuntoja kaupungin eri kohteiden esteettömyydestä sekä suorittanut kymmeniä esteettömyyskartoituksia, viimeksi linja-autoaseman esteettömyyskartointi loppuvuodesta 2008.

Vuonna 2006 valmistui esiselvitys esteettömyyssuunnitelman laatimista varten.

Työryhmä ehdotti, että

- laaditaan esteettömyyssuunnitelma, jonka tavoitteena on Tampereen kaupungin järjestämien palvelujen tekeminen kaikkien kuntalaisten saavutettaviksi,
- suunnitelman kohteeksi esitettiin erityisesti fyysisiä liikkumisesteitä ja kommunikointiin liittyviä esteitä sekä asenteita ja suunnitelman toimikaudeksi esitettiin vuosia 2008-2016,
- suunnitelman kohderyhmäksi esitettiin kaikki pysyvästi tai väliaikaisesti liikkumis- ja toimintaesteiset henkilöt mukaan lukien ikäihmiset, lapsiperheet, lapset ja tilapäisesti vammautuneet,
- suunnitelman rungon muodostavat ydinprosessit ja niiden palvelukokonaisuudet,
- kustakin palvelukokonaisuudesta ehdotettiin arvioitavaksi palvelutapahtuman suunnittelun ja toteuttamisen esteettömyyttä, palveluun liittyvän rakennetun ympäristön esteettömyyttä sekä palvelusta annettavan tiedotuksen esteettömyyttä. (Hämäläinen, Parkko, Hankivuo 2006).

4.2. Esteettömyyden nykytilan arviointia

Yhdyskuntapalvelujen suunnitteluüksikössä on aiemmin teetetty mm. Tammelan ja Hervannan alueita koskevat esteettömyysselvitykset (2001). Näissä vastaajat pitivät kulkuväylien ongelmallisimpina esteinä ajoneuvojen pysäköintiä jalkakäytävälle, pyöräilyä jalkakäytävillä, mainostelineitä, katutöitä, kulkuväylien kapeutta ja suurta pituuskaltevuutta, talviajan liukkautta, korkeita portaita, kesäterasseja, pylviäitä ja kaiteita. Pyöräilyn koettiin aiheuttavan turvattomuuden tunnetta, mikäli jalankulkua ja pyöräilyä ei ole erotettu toisistaan. Ongelmiksi koettiin ajoneuvojen nopeudet, liikennevalojen puuttuminen, reunakiven korkeus, suojatien puute ja vihreän valon lyhyys. Ikääntyneet kokivat talviajan liukkauden rajoittavan merkittävästi heidän liikkumistaan. Talviajan hoidossa ongelmia aiheuttivat puutteellinen hiekoitus, jäätyneet rännivedet, lumikasat kulkureiteillä, puutteellinen lumenauraus ja jäiset portaot. Pysäkkien puutteeksi koettiin pysäkkikatoksen puuttuminen ja pysäkkien liian suuret etäisyydet. Liikkumista helpottavina välineinä toivottiin lisää penkkejä, kaiteita mäkisiin kohtiin sekä tehokkaampaa katuvalaistusta.

Ikäihmisten turvallinen Tampere –kyselyssä (2004) päädyttiin samankaltaisiin tuloksiin: eniten turvattomuutta aiheuttivat jalkakäytävien liukkaus ja lumivallit talvisin, liikennevalojen liian nopea vaihtuminen, ulkoportaot ja suojateiden korkeat reunakivet. Myös polkupyöräilijöiden ja autoilijoiden liikennekäyttämisen koettiin aiheuttavan turvattomuutta. Palveluliikenteen ”Pitääkö ikävuosiin” –kysely tuotti samankaltaisia vastauksia. Tämän lisäksi vastaajat kokivat, etteivät heidän muistutuksensa ja yhteydenottonsa vastuullisiin toimijoihin ole tuottaneet tulosta.

Tuorein selvitys liittyy keskusta-alueen esteettömyyden kartoitukseen (2005), jonka yhteydessä toteutettiin esteettömyyskysely. Keskustan jalankulkualueilla merkittävimpana liikkumista rajoittavana tekijänä pidettiin pyöräilyä. Etenkin pyöräily Hämeenkadulla oli mainittu ongelmana lähes kaikissa vastauksissa. Myös pyörien pysäköintiä liikkeiden edustalla pidettiin ongelmallisena. Edelleen autojen pysäköintiä jalankulku- ja kevyen liikenteen väylillä pidettiin ongelmallisena. Pinnan epätasaisuus ja pintamateriaalit koettiin laajasti liikkumista haittaavaksi esteeksi. Merkittävimpinä liikkumismahdollisuuksia parantavina tekijöinä pidettiin pyöräilyn erottamista jalankulusta, vihreän ajan pidentämistä suojateillä, liukkaudentorjuntaa ja lumenaurasta.

Tampereen kaupungin valmistelufoorumi Valmassa kysyttiin kaupunkilaisten mielipiteitä esteettömyyden edistämisestä alkusyksystä 2008. Lokakuussa 2008 järjestettiin myös avoin yleisötilaisuus esteettömyyden edistämisestä. Tiivistelmä näiden foorumien tuloksista on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Valman esteettömyyskysely, syyskuu 2008,
Avoin yleisötilaisuus esteettömyydestä, lokakuu 2008, keskeiset teemat

Jalankulkuväylät	<ul style="list-style-type: none"> - suojateiden valaistus; - suojateiden pinnoituksen tasaisuus; - reunakiven luiskaus ja mataloittaminen; - välitasanteen reunakiven luiskaus ja mataloittamien; - äänirasioiden lisääminen ja oikea sijoittelu; - katkeamattomat reitit, liukkaus; - Keskustan, Tammelan, Hervannan ja Lielahden kevyen liikenteen väylien esteet.
Joukkoliikenne	<ul style="list-style-type: none"> - esteettömän joukkoliikenteen edistäminen; - kuulutukset; pysäkkien esteettömyys; - toimivat rampit ja kiinnitysratkaisut; - sähköpyörätuolin käyttökiellon kumoaminen; - bussien niaustoiminto: lastenvaunut; - rollaattorin käyttäjien maksutapahtuman vaikeus.
Kaavoitus, rakennusvalvonta	<ul style="list-style-type: none"> - vammaisneuvoston lausunnot merkittävistä kohteista, suunnittelijoille esteettömyyskoulutus, - käyttäjien ja suunnittelijoiden vuorovaikutus.
Viestintä ja sähköiset palvelut	<ul style="list-style-type: none"> - viestintä ymmärrettävää (selkokieli) ja eri käyttäjäryhmille saavutettavaa (viittomakieliset) - kaupungin www-sivujen ja sähköisten palvelujen käytettävyys.
Ylläpito ja kunnossapito	<ul style="list-style-type: none"> - hiekoitushiekan nopea poisto; - lumen auraus jalankulkuväyliltä ja pysäkeiltä; - kunnossapitotöihin turvalliset merkinnät.
Julkiset alueet	<ul style="list-style-type: none"> - esteettömät puisto, luontopolku uimaranta; - ulkokuntoiluvälineitä puistoihin.
Liike-, palvelu- ja asiointitilojen esteettömyys	<ul style="list-style-type: none"> - julkiset rakennukset ja palvelut esteettömiksi; - liiketilöiden esteettömyys, pieniin kauppoihin pääsy vaikeaa; - Tammela, Keskusta-alue, paljon esteitä.
Näkövammaisten huomiointi	<ul style="list-style-type: none"> - piste- ja kohomerkitöjä sekä erilaisia tunnusteltavia materiaaleja ja opasteita lisää, - orientointia helpottava ympäristö; - riittävä häikäisemätön valaistus erilaisissa tiloissa; - kontrastivärien käyttö rakennuksissa ja kulkuväylillä.
Kuulovammaisten ja huonokuuloisten henkilöiden huomiointi	<ul style="list-style-type: none"> - induktiosilmukat palvelupisteisiin ja erilaisin tilaisuuksiin (esim. kulttuuri-, puhetilaisuudet) - julkisten tilojen ja terminaalien kaikuisuus; - terminaaleihin visuaaliset näytöt kuulutuksista; - terveyskeskuksiin ym. numeronäytöt; - katupöly, allergisoivat kasvit, tupakansavu, hajusteet, eläinpeiteeli.
Allergisten henkilöiden huomiointi	
Asenteet ja koulutus	<ul style="list-style-type: none"> - kokemusasiantuntijat suunnittelijoiden kouluttajiksi; - suunnittelijoille tietoa eri vammaisryhmille sopivista esteettömyysratkaisuista; - yksityiselle sektorille koulutusta ja tietoa esteettömistä ratkaisuista; - hissittömille taloyhtiöille hissikampanja.
Yksittäiset kohteet	<ul style="list-style-type: none"> - Viikinsaaren esteettömyyden edistäminen; - Tullintorin alue, Hämeenkatu; - invapaikoituksen lisääminen; - rautatieasema ja uusi aseman tunneli; - ramppien ja luiskien kaltevuudet; - erityisen pitkien ihmisten tilatarve huomioitava - vammaisten nuorten osallistumisen tukeminen.

Vammais- ja esteettömyysasiamiehelle osoitettu palaute kohdistuu pääosin samoihin teemoihin kuin taulukossa kaksi esitetty palaute. Määrällisesti eniten palautetta on tullut jalankulku- ja kevyen liikenteen väylistä, erityisesti Hämeenkadun pyörätiekokeilusta. Edelleen palautetta on annettu suojateiden turvallisuudesta (vihreän valon lyhyys Hämeenkadulla, näkövammaisten äänirasioiden sijoittaminen, suojateiden pinnoitteen epätasaisuus ja reunakiven korkeus), hissittömien kerrostalojen hissittämisestä, asuntojen muutostöistä liittyen kerrosten väliseen porrashissiin, yksityisten liiketilojen esteistä, sähköpyörätuolin käyttökiellosta, joukkoliikenteen esteettömyyden edistämisestä (kuulutukset, valaistus, ramppien toimivuus, kuljettajien koulutus), näkö- ja kuulovammaisten huomioimisesta esteettömyyden edistämisessä, kulttuuri- ja vapaa-aikapalvelujen saavutettavuudesta (esim. kirjoitustulkkaus, induktiosilmukan puuttuminen, avustajan pääseminen tilaisuuksiin maksutta) sekä kaupungin viestinnän saavutettavuudesta (viittomakielisille videoklipit).

Toteutetut selvitykset ja hankkeet ovat tarkastelleet esteettömyyttä pääasiassa liikkumisesteettömyyden näkökulmasta. Saatua palautetta esteettömyyden edistämisestä on pääosin pistemäistä. Kokonaisvaltainen, esteettömyyden laaja-alaisesti huomioiva (liikkuminen, näkeminen, kuuleminen, aistiminen, ymmärtäminen) palaute on ollut vähäistä. Pisteittäisessä esteettömyyden arvioinnissa unohtuu, että esteettömyys muodostaa ketjun, jonka voima riippuu sen heikoimmasta lenkistä. Paneutumalla vain liikkumisen esteettömyyteen, saattaa esim. huonokuuloiselta henkilöltä jäädä palvelu saavuttamatta tai asiointi voi vaikeutua puuttuvan palvelusilmukan takia.

Seuraavassa esitettävä toimenpideohjelma ja sen toteuttamista edellyttävien välineiden esittely perustuu siihen, että esteettömyys nähdään merkittävänä kaikkien kaupunkilaisten toimimista edistävänä tekijänä. Toimenpideohjelma on rakennettu siten, että siinä esitetään kunkin toimenpidelinjauksen tausta ja tavoite, vastuu- ja toteutustahot sekä alustava aikataulu toimenpidelinjauksen suorittamisesta.

Toimenpideohjelman esitetään kestävän kaksi valtuustokautta eli vuoteen 2016. Sen etenemisestä raportoidaan kerran valtuustokaudessa kaupunginhallitukselle, joka myös hyväksyy ohjelman. Esteettömyyden edistämisestä raportoidaan myös vammais- ja esteettömyysasiamiehen vuosikertomuksessa. Ohjelman päivittäminen esitetään tapahtuvaksi vuonna 2012. Ohjelmaan voi liittyä joustavasti uusia hankkeita riippuen esim. rahoitusmahdollisuuksista, uusista innovaatioista tai toimintaympäristön muutoksista. Ohjelman toteutumisen seurannasta vastaa vammais- ja esteettömyysasiamies sekä pormestarin nimeämä seurantaryhmä.

5. TOIMENPIDEOHJELMA

5.1 Julkisten katu- ja viheralueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon esteettömyys

Tausta ja tavoite

Katu- ja viheralueiden suunnittelulla on keskeinen asema julkisten katu- ja viheralueiden sekä aukioiden ja puistojen esteettömyyden kannalta. Julkisten alueiden toteutussuunnittelussa voidaan vaikuttaa kulkuväylien mitoitukseen, rakenteiden yksityiskohtaiseen mitoitukseen, päällystemateriaalien ominaisuuksiin, kalusteiden ja varusteiden sijoitukseen, istutuksiin ja valaistukseen. Erityisen tärkeää esteettömyyden kannalta on jalankulku- ja kevyen liikenteen väylien suunnittelu helposti hahmotettaviksi, helppokulkuisiksi ja esteettömiksi. Kadun ylitysten turvallisuus ja suojatiejärjestelyjen esteettömyys ovat erityisen tärkeitä julkisten palvelurakennusten ympäristössä. Julkiset ulkotilat muodostavat jatkumon, jonka toimivuus ja esteettömyys edellyttävät, että liikkuminen on esteetöntä siirryttäessä ulkotilasta toiseen.

Rakentamisella ja rakentamisen laadulla on ratkaiseva vaikutus esteettömyyden käytännön toteutumiseen. Rakentamisessa käytetyt tuotteet, materiaalit ja rakennustavat sekä rakentajien ammattitaito määräävät viime kädessä rakentamisen laadun ja lopputuotteen esteettömyyden. Rakentamisessa on myös tärkeää huolehtia työmaiden ja työmaa-aikaisten liikennejärjestelyjen esteettömyydestä. Kulkuväylien tulee olla helposti hahmotettavia ja riittävän väljiä. Työmaiden osalta on myös tärkeää tiedottaa työmaiden sijainnista ja niiden aiheuttamista haitoista riittävän ajoissa.

Kunnossapidossa on tärkeää seurata jatkuvasti kulkuväylien kuntoa ja korjata rikkoutuneet rakenteet tai muut havaitut epäkohdat mahdollisimman nopeasti niin, etteivät ne muodosta haittaa tai estettä ympäristössä liikuttaessa. Puhtaanapidolla taataan viime kädessä ympäristön säilyminen esteettömänä. Irtaimet esineet, kuten irtokalusteet tai mainoslaitteet, roskat, hiekka tai vesi ja talvella katujen jäätyminen ja lumi voivat vaikeuttaa tai estää liikkumista. Kadun puhtaanapidon tulee taata riittävän väljät kulkuväylät ja päällysteiden kulkukelpoisuus kaikissa olosuhteissa. (Lähde: Helsingin kaupungin esteettömyyssuunnitelma 2005)

Tampereen kaupunki osallistui yhdessä Helsingin, Espoon, Joensuun, Turun ja Vantaan kaupunkien kanssa ns. SuRaKu-hankkeeseen v. 2004. Hankkeessa pohdittiin, miten katu-, viher- ja piha-alueita suunnitellaan, rakennetaan ja kunnostetaan esteettömiksi. Hankkeessa luotiin esteettömyyskriteerit, joiden avulla ulkotilojen esteettömyyttä voidaan arvioida ja ohjeistaa sekä mallisuunnitelmiin perustuvat ohjeet, jotka kattavat julkisten ulkotilojen keskeisimmät esteettömyyteen vaikuttavat ratkaisut (SuRaKu-kriteerit 2008).

SuRaKu –ohjeissa esteettömyydelle asetetut tavoitteet on jaettu perustasoon ja erikoistasoon. Esteettömyyden perustasolla tarkoitetaan laadukasta, esteetöntä ja turvallista ympäristöä kaikkialla. Tämä tarkoittaa, että suunnittelussa, rakentamisessa ja ylläpidossa otetaan huomioon erilaisten käyttäjien tarpeet. Lähtökohtana on, että kaikki uudisrakentaminen ja peruskorjaaminen on vähintään perustason mukaista.

Esteettömyyden erikoistasoa edellytetään esim. kävelykatuympäristöissä, keskustan palvelualueilla, ostoskeskuksissa, vanhus-, vammais-, sosiaali- ja terveystalouksien palveluilla, eriympäristöissä ja julkisen liikenteen terminaali- ja pysäkkialueilla.

Toimenpidelinjaukset

Jalankulu- ja kevyen liikenteen väylien suunnitteluohjeisto ja tyyppipiirustukset tarkistetaan esteettömyyden näkökulmasta ja ne päivitetään vastaamaan soveltuvin osin SuRaKu-ohjeistoa;

Palvelualueittaisissa esteettömyyssuunnitelmissa kartoitetaan jalankulku- ja kevyen liikenteen väylien esteettömyys, määritetään erikoistasoa vaativat kohteet sekä laaditaan toimenpide-esitykset;

Jatketaan keskusta-alueen esteettömyyskartoituksen toimenpideohjelman toteuttamista.

Vastuutaho: Yhdyskuntalautakunta
Toteutus: Kaupunkiympäristön kehittäminen,
Aikataulu: 2009-2016

Julkisten alueiden suunnitteluohjeisto ja tyyppipiirustukset tarkistetaan esteettömyysnäkökulmasta ja ne päivitetään vastaamaan soveltuvin osin SuRaKu-ohjeistoa;

Palvelualueittaisissa esteettömyyssuunnitelmissa kartoitetaan julkisten alueiden esteettömyys, määritetään erikoistasoa vaativat kohteet sekä laaditaan toimenpide-esitykset;

Viheraluesuunnitelmaan (VAS) liitetään esteettömyyden näkökulma;

Käynnistetään esteettömän teemapuiston, esteettömän leikkikentän, esteettömän luontopolun sekä esteettömän uimarannan suunnittelu.

Vastuutaho: Yhdyskunta-, sivistys- ja elämänlaatu- ja palvelujen sekä lasten ja nuorten palvelujen sekä ikäihmisten palvelujen lautakunnat
Toteutus: Kaupunkiympäristön kehittäminen, vihersuunnittelu, liikuntatoimi
Aikataulu: 2009-2016

Kaupungin käyttö-, hoito-, huolto- ja kunnossapitotehtävien ohjeet tarkistetaan esteettömyyden näkökulmasta päivittämällä niihin ylläpidon esteettömyysohjeet.

Vastuutaho: Yhdyskuntalautakunta
Toteutus: Kaupunkiympäristön kehittäminen, maanrakennusyksikkö, kunnossapitoyksikkö
Aikataulu: 2009-2010

5.2 Joukko- ja palvelubussiliikenteen sekä kuljetuspalvelujen esteettömyys

Tausta ja tavoite

Esteettömästä joukkoliikenteestä hyötyvät muutkin kuin iäkkäät ja eri tavoin toimimisesteiset henkilöt. Esteettömyyden parantaminen lisää joukkoliikenteen helppokäyttöisyyttä, alentaa sen käyttökynnystä ja jopa nopeuttaa liikennettä. Joukkoliikenteen esteettömyyden yleisiä tavoitteita ovat:

- ehkäistä ja poistaa kansalaisten tasavertaisen liikkumisen esteitä;
- varautua väestön ikääntymiseen;
- parantaa joukkoliikenteen laatua;
- lisätä joukkoliikenteen houkuttelevuutta ja kilpailukykyä;
- edistää kaikille soveltuvan elinympäristön toteutumista;
- parantaa liikennejärjestelmän toimivuutta ja turvallisuutta.

Tavoitteena on, että esteettömyys otetaan jatkossa aina alusta asti huomioon, kun suunnitellaan ja toteutetaan uutta tai korjataan vanhaa. Nykyisessä joukko- ja palvelubussiliikenteen sekä kuljetuspalvelujen rakenteessa ja palveluissa olevia liikkumisen esteitä poistetaan käytettävissä olevien resurssien rajoissa ja niitä uudelleen suuntaamalla.

Toimenpidelinjaukset

Kaikille avointa joukkoliikennettä kehitetään entistä paremmin soveltuvaksi eri tavoin toimimisesteisille ihmisille nostamalla esteettömyys ja helppokäyttöisyys joukkoliikenteen yhdeksi keskeiseksi laatutekijäksi;

Kehitetään joukkoliikenteen turvallisuutta parantamalla ramppien toimivuutta ja pyörätuolien kiinnitysratkaisuja;

Kehitetään asiointi- ja palvelubussiliikenteen sekä yksilöllisten kuljetuspalvelujen esteettömyyttä arvioimalla nykyinen tilanne ja laatimalla sen pohjalta toimenpidesitykset.

Joukkoliikenne perustaa työryhmän edistämään mainittujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamista. Työryhmä laatii Joukkoliikenteen esteettömyys – toimenpideohjelman.

Vastuutaho:	Yhdyskunta-, Ikäihmisten palvelujen -, terveyden ja toimintakyvyn edistämisen lautakunnat
Toteutus:	Joukkoliikenne ja TKL, Tampereen logistiikka, ikäihmisten ja terveyden ja toimintakyvyn tilaajaryhmä
Aikataulu:	2009-2016

5.3. Kaupungin hallinnoimien tilojen esteettömyys ja palvelujen saavutettavuus

Tausta ja tavoite

Kukin ydinprosessi vastaa ja huolehtii hallintaansa kuuluvien rakennusten ja niiden piha-alueiden sekä vastuullaan olevien alueiden käytettävyydestä ja toimivuudesta.

Kukin ydinprosessi vastaa siitä, että sen palvelut ovat kaikkien kaupunkilaisten saavutettavissa ja käytettävissä. Informaatio palveluista on ymmärrettävää ja se on kaikkien saavutettavissa ja käytettävissä. Esim. kuunteluolosuhteiden tulee olla esteettömät niissä kaupungin hallinnoimissa tiloissa ja palveluissa, joissa puheen välityksellä tapahtuva viestintä on oleellista.

Toimenpidelinjaukset

Palvelualuekohtaisissa esteettömyyssuunnitelmissa kartoitetaan kaupungin hallinnoimien rakennusten ja kaupungin asiointi- ja palvelupisteiden esteettömyys, määritetään erikoistasoa vaativat kohteet sekä laaditaan toimenpide-esitykset;

Ydinprosessien laatiessa uusia tiloja ja tilojen korjaustarpeita koskevat esitykset yhteistoiminnassa tilakeskuksen kanssa, niissä huomioidaan esteettömyyden ja palvelujen saavutettavuuden vaatimukset.

Kaupungin eri toimipisteissä olevat asiakastyöasemat arvioidaan esteettömyyden ja käytettävyyden näkökulmasta.

Vastuutaho:	Kaikki lautakunnat
Toteutus	Ydinprosessit
Aikataulu:	2009-2016

5.4. Asuinrakennusten esteettömyys

Tausta ja tavoite

Ikääntyvien määrä tulevaisuudessa on myös asumisratkaisujen suunnittelun haaste. Asuntokannasta entistä suuremman osuuden täytyy soveltua ikäihmisille. On arvioitu, että jo 2020-luvulla lähes 40% asunnoista on 65 vuotta täyttäneiden käytössä. Vuosittainen uustuotanto on ollut keskimäärin vain 1.2 % koko asuntokannasta. Valtaosa Suomen asuntokannasta on siis rakennettu. Esteettömyysongelmat ja kerrostalojen hissittömyys ovat yleisiä kotona selviämistä vaikeuttavia ongelmia. Ikääntyneiden asukkaiden muuttohalukkuus on vähäistä, mahdollisen muuton syyksi katsotaan lähinnä liian suuri asunto tai esteettömyyteen liittyvät ongelmat (Välikangas 2006, 15).

Selvitettäessä ikääntyneempien ihmisten mielipiteitä on todettu, että esteettömyyden ja sopivien apuvälineiden merkitys on heille suuri. Ikääntyneen ja vammaisen henkilön avun tarve vähenee merkittävästi, kun asunto korjataan toimintakykyä vastaavaksi. Kokonaistaloudellisesti laskettuna asuntojen korjausremontit kannattavat, mikäli niillä voidaan myöhentää sosiaalitoimen palveluiden käyttöä. Tampereella tehdyssä hissiselvityksessä verrattiin hissien rakentamiskustannuksia

suhteessa kotiin tuotetun sosiaali- ja terveystalvvelun tuottamiskustannuksiin. Hissien rakentamiskustannukset todettiin edullisiksi verrattuna palvelun tuottamiskustannuksiin (Hissiselvitys 2001)

Hissi on merkittävä kotona asumista mahdollistava tekijä. Erään tutkimuksen mukaan ikääntyneistä 75-84-vuotiaista vain 53 prosentilla portaissa liikkuminen sujuu vaikeuksitta. Tampereen kaupungissa on noin 770 kerrostaloa, josta puuttuu hissi. Valtio tukee hissien rakentamista 50 prosentilla, Tampereen kaupunki 15 prosentilla. Hissien rahoitusratkaisuihin ja rakentamiseen on kaupungissa saatavilla neuvontaa ja ohjausta (esim. asuntotoimen korjausneuvoja). Tavoitteena on, että mahdollisimman moni taloyhtiö saataisiin kiinnostumaan hissien hankinnasta. Hissirakentaminen, liikkumis- ja toimimisesteiden poistaminen asunnoista sekä muut turvallisuutta parantavat ratkaisut ovat keskeisiä kysymyksiä ikääntyneiden ja eri tavoin toimimisesteisten henkilöiden kannalta. Asuintalojen esteettömyyden parantaminen sekä korjauksin että uustuotannossa sekä lähialvelujen turvaaminen on keskeinen haaste lähivuosina.

Toimenpidelinjaukset

Käynnistetään yhteistyöhanke asuntotoimen, pelastustoimen, rakennusvalvonnan ja ikäihmisten ydinprosessin kanssa hissittömien asuinkerrostalojen hissittämisen edistämiseksi.

Vastuutaho: Ikäihmisten palvelujen lautakunta
Toteutus: ikäihmisten ydinprosessi, asuntotoimi, rakennusvalvonta, vammais- ja esteettömyysasiamies, pelastuslaitos
Aikataulu: 2009-2016

Käynnistetään yhteistyöhanke, jonka tarkoituksena on luoda toimintamalli ikääntyvien kaupunkilaisten kotona asumisen tukemiseksi kotien esteettömyyttä, toimivuutta ja turvallisuutta parantamalla (Ikäkastehankekonsortion osahanke).

Vastuutaho: Ikäihmisten lautakunta
Toteutus: ikäihmisten ydinprosessi, kotipalvelu, vammaispalvelut, vammais- ja esteettömyysasiamies
Aikataulu: 2009-2011

5.5. Esteettömyys kaavoituksessa

Tausta ja tavoite

Kaavasuunnittelulla luodaan puitteet kaupungin julkisten tilojen myöhemmälle suunnittelulle. Kaupunkitilan selkeä hahmotettavuus ja orientoivuus, fyysinen ja koettu turvallisuus, viihtyisyys sekä sosiaalisten, kulttuuristen ja kielellisten rajoitteiden hälventäminen toimivat kaavoittajan haasteina esteettömyyden näkökulmasta. Esteettömyys kaavoituksessa tarkoittaa ennen kaikkea toiminnan mahdollisuuksien ja vaihtoehtojen luomista sekä ympäristön käytettävyyden parantamista (Siik 2006).

Toimenpidelinjaukset

Kaavoituksesta vastaaville suunnittelijoille järjestetään koulutusta, jossa syvennetään heidän valmiuksiaan huomioida esteettömyyden vaatimukset kaavoitusprosessissa;

Kaavoitusviranomaiset pyytävät merkittävistä kaavoituskohteista vammais- ja esteettömyysasiamiehen lausunnon. Asiamies sopii yhdessä vammaisneuvoston esteettömyystyöryhmän puheenjohtajan kanssa vammaisneuvostolle esiteltävät kohteet;

Laaditaan opas kaavoituksesta vastaaville suunnittelijoille hyvinvointipalvelujen ja esteettömyysnäkökulman huomioimisesta kaavoituksessa.

Vastuutaho: Yhdyskuntalautakunta
Toteutus Kaavoitus, tilaajaryhmä, vammais- ja esteettömyysasiamies, vammaisneuvosto.
Aikataulu: 2009-2016

5.6. Esteettömyys rakennusvalvonnassa

Tavoite

Rakennusvalvontaviranomaiset valvovat kaupungeissa rakentamisesta annettujen lakien, asetusten ja viranomaismääräysten täyttämistä. Rakennusvalvonnalla on siten keskeinen rooli myös esteettömyyteen liittyvien ohjeiden tarkentamisessa. Lupakäsittelyssä varmistetaan, että tonteille pääsy on esteetöntä, piha-alueet ja rakennukset ja asuinrakennukset täyttävät asetetut esteettömyyden vaatimukset sekä varmistetaan, että rakennusten sisätilat täyttävät esteettömyyteen liittyvät määräykset ja vaatimukset.

Toimenpidelinjaukset

Rakennusvalvonta pyytää merkittävistä kohteista vammais- ja esteettömyysasiamiehen lausunnon.

Rakennusvalvonnasta vastaaville viranomaisille järjestetään koulutusta, jossa syvennetään heidän valmiuksiaan huomioida esteettömyyden näkökulma valvontaprosessissa;

Laaditaan ohjeistus esteettömyysvaatimusten huomioimisesta kohteissa, joissa on kysymys käyttötarkoituksen muutoksista.

Vastuutaho: Yhdyskuntalautakunta
Toteutus Rakennusvalvonta, vammais- ja esteettömyysasiamies
Aikataulu: 2009-2016

5.7. Yksityisten liikehuoneistojen ja toimipaikkojen esteettömyys

Tausta ja tavoite

Kaupungin hallinnoimien tilojen esteettömyyden ja palvelujen saavutettavuuden edistämisen ohella esteettömyyden edistämässä on huomioitava yksityiset palveluntuottajat sekä esim. seurakunnat ja valtion virastot. Näiltä tahoilta tulee myös enenevässä määrin tiedusteluja, miten esteettömyyttä käytännössä voidaan edistää.

Kaupunki voi toimia näiden tahojen yhteistyökumppanina esteettömyyden edistämistyössä.

Toimenpidelinjaukset

Käynnistetään yhteistyöhankkeita yksityisen sektorin kanssa liikehuoneistojen ja toimipaikkojen esteettömyyden edistämiseksi. Kaupungin vammais- ja esteettömyysasiamiehen luontevina yhteistyökumppaneina toimivat vammaisneuvosto sekä VATENK (vammais- ja terveysjärjestöjen neuvottelukunta). Niissä esteettömyysosaamisen lisäksi on kokemusta esteettömyydestä yksityisen sektorin ja mm. seurakuntien kanssa.

Vastuutaho: vammais- ja esteettömyysasiamies
Toteutus: vammais- ja esteettömyysasiamies, vammaisneuvosto, VATENK, yksityiset yhteistyökumppanit
Aikataulu: 2009-2016

5.8. Sähköisen viestinnän saavutettavuus

Tausta ja tavoite

Esteettömyys viestinnässä ja tiedonsaannissa merkitsee niiden tasavertaista saavutettavuutta ja käytettävyyttä. Esim. kuuroille esteetön viestintä merkitsee viittomakielisyyttä, visuaalisuutta ja vuorovaikutusta. Viittomia äidinkielenään käyttävillä henkilöillä tulisi olla tasavertainen mahdollisuus itse valita miten, milloin ja missä muodossa hän ottaa vastaan informaatiota. Samoin miten, milloin ja millä tavalla hän itse vastavuoroisesti tuottaa ja välittää viestejä. Tavoitetilanteessa kielellinen informaatio on viittomakielistä, ja ei-kielellinenkin informaatio on nähtävissä olevaa, visuaalista.

Toinen viestinnän haaste liittyy ymmärrettävään kielen käyttöön (selkokieli). Vaikka suomalaisten lukutaito on kansainvälisesti ottaen korkeaa tasoa, niin moni vaatii tekstin ymmärtääkseen selkokieltä. Selkokielen kohderyhmään kuuluu Selkokeskuksen arvion mukaan 200000-300000 suomalaista. Tähän arvioon suhteutettuna tamperelaisia selkokielestä erityisen paljon hyötyviä olisi noin 10 000-15000 henkilöä. Selkokielestä hyötyviin kuuluu kehitysvammaisia ja autistimin kirjoon kuuluvia henkilöitä, dysfaatikkoja, afaatikkoja ja henkilöitä, joilla on erityisiä lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia. Myös kuurot henkilöt hyötyvät selkokielestä, koska suomi on usealle heistä vieras kieli. On myös arvioitu, että ikääntymisen myötä tekstin ymmärtäminen tuottaa lisääntyviä vaikeuksia.

Toimenpidelinjaukset

Kaupungin verkkoperusteista viestintää kehitetään siten, että sen käytettävyys, saavutettavuus ja ymmärrettävyys palvelevat kaikkia erilaisia käyttäjäryhmiä.

Vastuutaho: Konsernihallinto
Toteutus: Viestintäyksikkö, kaupungin yksiköiden ja toimialueiden sekä liikelaitosten tiedotusvastaavat, tietohallinto
Aikataulu: 2009-2016

5.9. Tieto- ja viestintäteknologisten ratkaisujen esteettömyys ja käytettävyys

Tausta ja tavoite

Tieto- ja viestintäteknologiset ratkaisut (tv) tarjoavat mahdollisuuksia yhä useammille ihmisille parempaan elämänlaatuun, mutta monet ihmiset jäävät edelleen näiden palveluiden ulkopuolelle. Yhteiskunnan tasapainoisen kehityksen ja ihmisten yhdenvertaisten mahdollisuuksien vuoksi on tärkeää, että näiden palvelujen helpposta saatavuudesta pidetään huolta, samoin niiden käytettävyydestä ja esteettömyydestä.

Palvelujen tasavertaisen käyttämisen esteet liittyvät mm. kansalaisten tietoyhteiskuntavalmiuksiin, välineistön saavutettavuuteen, taloudellisiin mahdollisuuksiin, asenteisiin tv-ratkaisuja kohtaan sekä julkisen sektorin puuttuviin valmiuksiin hyödyntää näitä välineitä moninaisten käyttäjien tarpeisiin. Eurooppalaisella tasolla on arvioitu, että noin 30-50% eurooppalaisista joko käyttävät vähän tai ei ollenkaan informaatio- ja kommunikaatioteknologian palveluja. Ryhmistä erityisen syrjäytyneeksi mainitaan mm. ikääntyneet ja vammaiset henkilöt.

Kaikilla kansalaisryhmillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologisiin ratkaisuihin perustuvien palveluiden hyödyntämiseen. Mikäli emme halua jakaa kansalaisia sosiaalisiin luokkiin käyttömahdollisuuksien perusteella, tulee näiden palvelujen saavutettavuuteen kaikille kansalaisryhmille kiinnittää erityistä huomiota. Väestön ikääntymisen myötä esteettömän viestinnän ja uusien tv -ratkaisujen merkitys kasvaa olennaisesti tulevina vuosikymmeninä.

Erityisesti aistivammaisten ja iäkkäiden ihmisten painoarvon ja näkyvyyden lisääminen tv-ratkaisujen käyttäjinä ja näiden palveluiden kehittäminen vastaamaan heidän tarpeitaan on perusteltua ja merkityksellistä heidän omatoimisen selviytymisen näkökulmasta.

Toimenpidelinjaukset

Selvitetään ja kehitetään eri tavoin toimimisesteisten ja iäkkäiden henkilöiden mahdollisuuksia hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaan perustuvia kaupungin palveluja.

Vastuutaho:	Konsernihallinto
Toteutus	Tietohallinto
Aikataulu:	2009-2016

5.10. Sähköinen palautejärjestelmä esteiden ilmoittamiseksi

Tausta ja tavoite

Esteettömyyteen liittyvää palautetta tulee kaupunkilaisilta paljon. Palautteen antajan kannalta ongelma on, että hän ei pysty seuraamaan, mihin toimenpiteisiin palautteen pohjalta on ryhdytty ja miten asia etenee kaupungin hallinnossa. Esteettömyyden

edistämisen näkökulmasta ongelma on palautteen systemaattisen hallinnan ja seurannan puuttuminen.

Tampereen kaupunki ja sen lähikunnat ovat kehittämässä seudullista sähköistä asiakaspalautejärjestelmää. Siinä kuntalaisille tarjotaan ”yksi luukku”, jonka kautta he voivat lähettää viestejä kuntaansa erilaisissa tilanteissa, eli erilaiset yhteydenotot voidaan keskittää yhdelle verkkosivustolle. Viestit ohjautuvat kuntaorganisaatiossa kuntalaisen tekemien valintojen mukaan. Palautteen antajalla on mahdollisuus seurata palautteensa etenemistä ja hän saa palautteen ratkaisusta.

Toimenpidelinjaukset

Esteettömyys sisällytetään yhdeksi aihevalikoksi seudullisesti kehitettävää sähköistä asiakaspalautejärjestelmää

Vastuutaho: Konsernihallinto
Toteutus: Tietohallinto, asiakaspalvelupäällikkö, vammais- ja esteettömyysasiamies
Aikataulu: 2009-2010

5.11. Esteettömät palvelut Tampereella

Tausta ja tavoite

Esteettömistä palveluista kertova sivusto palvelee kaikkia Tampereella asuvia ja vierailevia heidän hakiessaan esteettömiä palveluja, kuten esim. hotelleja, ravintoloita, vapaa-ajankohteita jne. Vastaava sivusto on laadittu ainakin Helsingissä, Turussa ja Oulun seudulla.

Toimenpidelinjaukset

Laaditaan ”Esteetön Tampere” –sivusto kaupunkilaisten ja kaupungissa vierailevien eri tavoin toimimisesteisten henkilöiden käyttöön.

Vastuutaho Tietohallinto
Toteutus: Tietohallinto
Aikataulu: 2009-2010

6. ESTEETTÖMYYDEN EDISTÄMISEN VÄLINEET

6.1. Esteettömyysnäkökulma kaupungin asiakirjoissa

Esteettömyysnäkökulma kirjataan vuoden 2009 aikana laadittavaan uuteen kaupunkistrategiaan;

Esteettömyys huomioidaan palvelu- ja tuotantostrategioissa, tilaajien ja tuottajien välisissä palvelusopimuksissa, kilpailutuksissa sekä kaupungin keskeisissä ohjelmissa.

Vastuutaho: konsernin johtoryhmä, tilaajapäälliköt, palvelujen tuotannosta vastaavat tahot

Aikataulu: 2009 alkaen

6.2. Esteettömyysohjelman toteutumisen seuranta ja ohjaus

Esteettömyysohjelman seurantaryhmä ja vammais- ja esteettömyysasiamies koordinoivat ja seuraavat esteettömyysohjelman tavoitteiden toteutumista. Ohjelman edistymisestä raportoidaan kerran valtuustokaudessa kaupunginhallitukselle. Vammais- ja esteettömyysasiamiehen vuosikertomuksen yhteydessä raportoidaan myös esteettömyyden edistämisestä.

Vammais- ja esteettömyysasiamies toimii ydinprosessien esteettömyystoimenpiteiden ja palvelualueittaisten esteettömyyssuunnitelmien koordinoijana (ks. vielä kpl. 7).

Vastuutaho: vammais- ja esteettömyysasiamies, esteettömyysohjelman seurantaryhmä

Aikataulu: 2009 alkaen

6.3. Yhteistyö eri sidosryhmien kanssa

Esteettömyyden edistämiseksi ylläpidetään ja vahvistetaan yhteistoimintaa eri intressiryhmien kuten valtion, korkeakoulujen, yliopistojen, lääninhallituksen, yksityisen sektorin, poliisin ja pelastustoimen kanssa järjestämällä yhteisiä koulutuksia ja tapaamisia;

Esteettömyyden edistämiseksi ylläpidetään ja vahvistetaan yhteistoimintaa kaupungin neuvostojen sekä paikallisten vanhus-, vammais- ja kansanterveysjärjestöjen kanssa järjestämällä yhteisiä koulutuksia ja tilaisuuksia sekä vaikutettaessa asenteisiin.

Edelleen vahvistetaan yhteistoimintaa valtakunnallisten vammais- ja vanhusjärjestöjen sekä muiden tahojen esteettömyysosaajien kanssa ja käyttämällä mainittujen tahojen asiantuntijoita tarpeen mukaan edistettäessä kaupungin esteettömyyttä.

Vastuutaho: vammais- ja esteettömyysasiamies yhdessä ydinprosessien kanssa
Aikataulu: 2009 alkaen

6.4. Esteettömyyskoulutus

Kaupunki järjestää monipuolista esteettömyysohjelman toteutumista edistävää koulutusta ohjelmaa toteuttaville henkilöille. Koulutukset räätälöidään tapauskohtaisesti ja niissä käytetään esteettömyysasiantuntijoiden lisäksi kokemusasiantuntijoita.

6.5. Esteettömyystoimenpiteiden rahoitus

Esteettömyyden edistäminen kytketään pääsääntöisesti rakennus- ja korjauskohteiden toteutussuunnitelmiin. Esteettömyystoimenpiteet liitetään osaksi lautakuntien vuosittaista talousarviosuunnittelua. Kukin lautakunta tekee talousarvion valmistelun yhteydessä tarvittavan määräraharauksen esteettömyyden erilliskohteiden toteuttamiseksi.

6.6. Palvelualueiden esteettömyyssuunnitelmat

Esteettömyyden edistämiseksi laaditaan palvelualueille esteettömyyssuunnitelmat. Palvelualueita ovat koillinen palvelualue, läntinen palvelualue, keskustan palvelualue, eteläinen palvelualue ja kaakkoinen palvelualue. Kunkin palvelualueen esteettömyyssuunnitelman laatimista varten perustetaan ohjausryhmä, jossa ovat mukana alueen käyttäjien, järjestöjen ja kaupungin edustus. Palvelualueiden esteettömyyssuunnitelmien pilottina toimii ”Esteetön Hervanta” –hanke, joka on hyväksytty Ympäristöministeriön Lähiöohjelmaan ja joka toteutetaan vuoden 2009 aikana. Pilottihankkeessa tuotetut toimintamallit monistetaan muiden palvelualueiden esteettömyyssuunnitelmien käyttöön.

Kultakin palvelualueelta valitaan kartoituskohteet huomioiden mm. seuraavat kriteerit:

- alueiden käyttäjämäärät, julkisten ja yksityisten palvelujen määrä alueella
- yli 65-vuotiaiden määrä alueella;
- vanhus-, vammais-, sosiaali- ja terveystoimintatilat tarjoavat toimipaikat
- vanhus- ja vammaispalveluyksiköiden määrä;
- joukkoliikenteen keskeiset pysäkit, kulttuuri- ja vapaa-ajan palvelut

Vastuutaho: vammais- ja esteettömyysasiamies, ohjaus- ja seurantaryhmä, palvelualueittain nimettävät ohjausryhmät
Aikataulu: 2009-2016

7. OHJELMAN SEURANTA JA ARVIOINTI

Pormestari asetti 18.4.2008 esteettömyysohjelmaa valmistelevan työryhmän. Samalla päätöksellä hän asetti myös seurantaryhmän ohjaamaan ja koordinoimaan esteettömyysohjelman toteutusta. Seurantaryhmään kuuluvat seuraavat henkilöt: Silvia Eliana Aedo-Sepulveda, jäsen, maahanmuuttajaneuvosto; Tuija-Leena Juutilainen, pj, eläkeläisneuvosto; Eeva-Liisa Anttila, korjausneuvoja, asuntotoimi; Lauri Savisaari, suunnittelupäällikkö, sivistyksen ja elämänlaadun edistäminen; Anniina Tirronen, suunnittelija, ikäihmisten hyvinvoinnin edistäminen; Tiia Heinäsuo, lapsiasiamies, lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen; Marjaana Tuoriniemi, suunnittelija, vihersuunnittelu; Pekka Pälämä, yhteyssihteeri, Elonpolkuja-verkosto,

Seurantaryhmään on mahdollisuus kutsua edustajia kaupungin muista hallintokunnista ja kaupungin sidosryhmistä. Esteettömyyden edistymistä seuraa ja koordinoi seurantaryhmän ohella vammais- ja esteettömyysasiamies. Asiamies osallistuu esteettömyyden seurantaryhmän työskentelyyn ja toimimalla kokousten valmistelijana ja ryhmän sihteerinä. Asiamies valmistelee kaupunginhallitukselle kerran valtuustokaudessa raportin yhdessä seurantaryhmän kanssa esteettömyysohjelman etenemisestä. Esteettömyyden edistymisestä raportoidaan myös vammais- ja esteettömyysasiamiehen vuosikertomuksissa.

LÄHTEET

- Esteettömyyskartoitus ja toimenpidesuunnittelu. Esteettömät ja turvalliset jalkakäytävät ja kevyen liikenteen väylät. Hervannan EU-ohjelma. Tampereen kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi, Tekninen toimi 2001.
- Esteetön rakennus ja ympäristö. Suunnitteluopas. Rakennustieto 2007.
- Helsingin kaupungin esteettömyyssuunnitelma ajalle 2005-2010. Helsinki kaikille – projekti. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 2005:7.
- Helsinki kaikille –projekti. <http://www.hel.fi/helsinkikaikille.fi>
- Hämäläinen, K. Parkko, K. Hankivuo, P. 2006. Esiselvitys esteettömyysohjelman laatimista varten. Tampereen kaupunki.
- Kohti esteetöntä liikkumista. Liikenne- ja viestintäministeriön esteettömyysstrategia. Liikenne- ja viestintäministeriö 2003.
- Kulttuuria kaikille –palvelu. Valtion taidemuseo. <http://www.kulttuuriakaikille.fi/>.
- Kuuloliitto ry. Esteettömyyssivusto. <http://www.kuulokynnys.fi/> .
- Näkövammaisten keskusliitto ry. esteettömyyssivusto. <http://www.nkl.fi/tietoa/esteettomuus/index.htm>.
- Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Invalidiliitto 2009.
- Tampereen keskusta-alueen esteettömyyssuunnitelma. Yhdyskuntapalvelujen suunnitteluyksikkö. Tampereen kaupunki 2005.
- Tampere turvalliseksi ikäihmiselle. Ikäihmisten turvallisuusohjelma. Tampereen kaupunki ja eläkeläisneuvosto 2004.
- TKL 25. Esteetön esimerkkilinja. Tampereen kaupunki 2003.
- Siik, Kirsikka 2006. Esteettömyys kaavoituksessa – Lohjan keskusta mahdollisuuksien ympäristönä. Tampereen teknillinen yliopisto. Diplomityö.
- Suomen perustuslaki 1999. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>.
- SuRaKu-ohjekortit ja esteettömyyskriteerit. SuRaKu-projekti 2004/2008. <http://www.hel.fi/helsinkikaikille>.
- Välikangas, Katariina 2006. Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palvelujen kehittämisessä. Suomen ympäristö 21/2006. Ympäristöministeriö. Helsinki.
- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2008. <http://www.formin.finland.fi>